

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۰۴/۲۰

بررسی تاثیر اعتماد بر توسعه مالی در ایران

علیرضا کاموس پور

دکتری مدیریت مالی

چکیده

سرمایه اجتماعی یکی از مفاهیمی است که در چند سال اخیر مورد توجه اقتصاددانان قرار گرفته و مطالعات گسترده ای در باب اثر گذاری آن بر روی اقتصاد صورت گرفته است. مفهوم سرمایه اجتماعی یک مفهوم گسترده است که از مولفه های مختلفی مانند اعتماد، هنجارها و غیره تشکیل شده است که به منظور بررسی دقیق تر باید هر کدام از این مولفه ها را به صورت جداگانه بررسی کرد. توسعه مالی نیز از مباحث مطرح در دهه های اخیر به منظور دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی می باشد. همچنین می توان بازارهای مالی را مغز سیستم اقتصادی و کانون اصلی تصمیم گیری دانست و چنانچه این بازارها با شکست و نارسایی مواجه شوند، عملکرد کل سیستم اقتصادی آسیب خواهد دید. توسعه مالی از جمله عوامل مهم و مؤثر بر فرایند توسعه اقتصادی است و مورد توجه برنامه ریزان و سیاستگذاران قرار دارد. توسعه مالی مفهومی چند وجهی است که علاوه بر بعد پولی و بانکی، ابعاد دیگری چون آزادی بخش مالی، کیفیت مقررات و نظارت حاکم بر این بخش، پیشرفت های فن آوری و ظرفیت های نهادی موجود را نیز شامل می شود. توسعه مالی یک مفهوم چند وجهی است که علاوه بر توسعه بخش بانکی، ابعاد دیگری چون توسعه بخش مالی غیربانکی، توسعه بخش پولی و سیاست گذاری پولی، مقررات و نظارت بانکی، باز بودن بخش مالی و محیط نهادی را در بر می گیرد. همچنین می توان گفت سیستم های مالی کارآمد می توانند از طریق کسب اطلاعات درباره فرصت های سرمایه گذاری تجمیع و تجهیز پس اندازها، نظارت بر سرمایه گذاری ها و اعمال حاکمیت شرکتی، تسهیل مبادله کالاها و خدمات و توزیع و مدیریت ریسک، با کاهش هزینه های مبادله و کسب و تحلیل اطلاعات، موجب تخصیص بهتر منابع و در نهایت، افزایش رشد اقتصادی شوند. همچنین سیستم های مالی کارآمدتر، موانع تأمین مالی و خارجی را کاهش داده و با تسهیل شرایط دسترسی واحدهای تولیدی و صنعتی به سرمایه های خارجی، زمینه گسترش سرمایه گذاری و رشد اقتصادی بیشتر را فراهم می سازند.

واژگان کلیدی: اعتماد، توسعه مالی، سرمایه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۱- مقدمه

در ادبیات مدیریت وظایف اصلی مدیران عبارتند از: برنامه ریزی، سازمان دهی، هدایت، نظارت، کنترل و تصمیم گیری. هربرت سایمون تصمیم گیری را جوهر و اساس مدیریت تلقی می کند. به گمان وی مدیریت چیزی جز تصمیم گیری نیست و مدیر موفق را می توان تصمیم گیرنده ای موفق دانست. در دنیای واقع نیز مدیریت با این مهم در آمیخته است و مدیر در انجام تمامی وظایف خود ناگزیر به نوعی تصمیم گیری است. نقش اطلاعات در فرایند تصمیم گیری کاملاً روشن است (احمدیان یزدی و ابوترابی، ۱۳۹۸: ۲۱۰). برای تصمیمات اقتصادی نیاز به اطلاعاتی است که با استفاده از آنها بتوان منابع موجود را به بهترین نحو تخصیص داد. یکی از راههای دسترسی به اطلاعات اقتصادی مراجعه به اطلاعات ارائه شده توسط گزارش های حسابداری و صورت های مالی است و در فرایند ارزیابی مالی داده ها مستقیماً از روی گزارش های مالی جمع آوری می شود و به اطلاعات خلاصه شده تبدیل می گردند و در اختیار تصمیم گیرندگان قرار می گیرند (بابکی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۵۷).

گسترش فزاینده و پیچیدگی فعالیت های اقتصادی از یک سو و لزوم فراهم نمودن اطلاعات دقیق و وسیع از طریق سیستم های نظام های مالی از سوی دیگر به تدوین اصول و ابداع روش ها و راه حل های نوین و تسریع در دگرگونی شیوه های متعارف در چند دهه اخیر انجامیده است. مجموعه این روش ها و فنون که در جریان پیشرفت گزارش های مالی در پاسخ به نیازهای فزاینده به اطلاعات مالی ابداع، توسعه و تکامل یافته است، تجزیه و تحلیل صورت های مالی نامیده می شود که هدف آن ارزیابی عملکرد گذشته واحدهای تجاری به ویژه سودآوری، کارایی و نقدینگی و سرمایه گذاری به عنوان معیارهای عملکرد مالی از یک سو و فراهم آوردن اطلاعات لازم برای طرح ریزی عملیات آینده از سوی دیگر می باشد. یکی از اهداف حسابداری تفسیر اطلاعات مالی به منظور تصمیم گیری اشخاص و مراجع مختلف از جمله سرمایه گذاران، بستانکاران، بانک ها، موسسات اعتباری، مراجع مالی و اقتصادی دولتی و مراکز تحقیقاتی و سایر علاقه مندان می باشد. یکی از مهمترین و کاربردی ترین روش های تجزیه تحلیل مالی استفاده از نسبت های مالی به منظور ارزیابی شرایط مالی و نحوه عملکرد یک موسسه می باشد. ارزیابی موقعیت مالی یک شرکت در فرایند تصمیم گیری امری حیاتی و ضروری است. چرا که عملیات یک شرکت تا اندازه زیادی وابسته به موقعیت مالی آن است. به گونه ای که یک شرکت ممکن است با وجود تولید محصول خوب، کنترل کیفیت منظم و ساختار تشکیلاتی منسجم و هماهنگ، به خاطر بحران مالی دچار ورشکستگی شود. بنابراین داشتن جریان نقدینگی کافی، برای هر شرکت از الزامات انکار ناپذیر است. در فرایند ارزیابی مالی داده ها مستقیماً از روی گزارش های مالی جمع آوری می شود و به اطلاعات خلاصه شده تبدیل می گردند و در اختیار تصمیم گیرندگان قرار می گیرند. یکی از فرایندهایی که در استفاده از نسبت های مالی برای ارزیابی وضعیت مالی شرکت ها وجود دارد این است که هر مجموعه نسبت های مالی یک بعد ویژه را ارزیابی می کند، به گونه ای که دسته ای از این نسبت ها توانایی نقدینگی را اندازه گیری می کند، گروهی توانایی سودآوری را ارزیابی می کند، بخشی دیگر توانایی سرمایه گذاری شرکت را مشخص می نماید و بالاخره گروه آخر شیوه کارایی و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

عملیات سازمان را ارزیابی می نماید. نسبت های مالی در ارتباط میان دو عدد (مبلغ) یا بیشتر است که از گزارش های مالی استخراج شده اند (یوسفی، ۱۳۹۴: ۵۴).

۲- پیشینه تحقیق

مرادی و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «اثر تعامل کنترل فساد و اعتماد و تامین مالی بر توسعه کارآفرینی در کشورهای منتخب منا» انجام داده اند. کارآفرینی به عنوان موتور محرک فعالیت های اقتصادی بوده که نیازمند تامین مالی است. برای راه اندازی کسب و کار و توسعه کارآفرینی، کیفیت نهادی (کنترل فساد و اعتماد) و تامین مالی، همواره به صورت مسئله ای جدی برای کارآفرینان مطرح بوده است. این مطالعه به بررسی تاثیر تعاملی کنترل فساد و تامین مالی و همچنین تاثیر تعاملی اعتماد و تامین مالی بر توسعه کارآفرینی در کشورهای منتخب منا (الجزایر، ایران، اردن، مراکش، عمان، قطر، عربستان سعودی، تونس، ترکیه و عراق) طی دوره (۲۰۱۹-۲۰۰۵)، پرداخته است. روش پژوهش، توصیفی است و داده ها از موسسه دیده بان جهانی کارآفرینی، بانک اطلاعات جهانی و یونسکو اخذ شده است و برای برآورد مدل ها از رویکرد داده های پانل استفاده شده است. آزمون های تشخیص وابستگی مقطعی، ناهمسانی واریانس و همچنین آزمون F لیمر و هاسمن برای انتخاب بین روش های حداقل مربعات، با روش اثرات ثابت و یا اثرات تصادفی انجام گرفت و مدل با روش اثرات ثابت تایید شد. نتایج تحقیق نشان می دهد که کیفیت نهادی و منابع تامین اعتبار بر توسعه کارآفرینی تاثیر مثبت و معنی دار داشته است. بنابراین تدوین اصلاح کیفیت نهادی می تواند بر توسعه کارآفرینی تاثیرگذار باشد. مستولی زاده (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان «بررسی تاثیر اعتماد اجتماعی بر توسعه با تاکید بر شاخص توسعه انسانی در سال های ۲۰۱۶-۱۹۸۰» انجام داده است. این پژوهش، به بررسی تاثیر اعتماد اجتماعی بر شاخص توسعه انسانی برای ۵۶ کشور شامل کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD)، کشورهای عضو اوپک (OPEC) و اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا (ASEAN) برای سال های ۱۹۸۰ الی ۲۰۱۶ می پردازد. نتایج این پژوهش می رساند که اعتماد به طور مثبت با رشد بلند مدت HDI ارتباط معنی دار دارد. همچنین، اثر اعتماد اجتماعی بر توسعه انسانی در کشورهایی که دارای دموکراسی بالاتر می باشند ضعیف تر است. عدم تاثیر قابل توجه اعتماد اجتماعی در شاخص توسعه انسانی کشورهای دموکراتیک، دلیل بر بی تاثیری آن نیست. بلکه این نکته ناشی از نوع تعریف شاخص توسعه انسانی و ابعاد انتخاب شده در این شاخص است. مجیدیان (۱۳۹۵) پایان نامه با عنوان «بررسی تاثیر اعتماد بر توسعه مالی در ایران» انجام داد است. این تحقیق به روش توصیفی - همبستگی انجام شده و از نوع تحقیقات کاربردی است. جامعه آماری این تحقیق را کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۸۴-۱۳۹۳ تشکیل می دهند که تعداد ۹۰ شرکت در تمام طول دوره تحقیق در بازار بورس فعال بوده و مورد مطالعه قرار گرفته اند. داده های تحقیق از صورت های مالی شرکت ها استخراج گردیده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. یافته های تحقیق نشان می دهد که بین اعتماد و توسعه مالی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. یحیی زاده فر و همکاران (۱۳۹۳) پژوهشی با عنوان «سرمایه اجتماعی و توسعه مالی در ایران» انجام داده اند. هدف از مقاله حاضر بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر توسعه مالی در ایران می باشد. برای این منظور از داده های آماری سال های ۱۳۹۱-۱۳۶۳ و الگوی تصحیح خطای برداری استفاده شده است. همچنین، تعداد پرونده های قضایی سالیانه در خصوص چک بلامحل به عنوان شاخص سرمایه اجتماعی و نسبت نقدینگی به تولید ناخالص داخلی واقعی به عنوان شاخص توسعه مالی به کار گرفته شده اند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

نتایج به دست آمده از آزمون هم‌جمعی جوهانسن بیانگر وجود یک رابطه تعادلی بلندمدت بین سرمایه اجتماعی و توسعه مالی در ایران می‌باشد. همچنین برآورد الگوی پیشنهادی به کمک روش تصحیح خطای برداری نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری بر توسعه مالی در ایران داشته است.

۳- مفهوم اعتماد

روسو و همکاران (۱۹۹۸: ۳۹۶) معتقدند اعتماد جایگاهی روان‌شناختی است که با پذیرش احتمال آسیب‌پذیری همراه است. مایر و همکاران (۱۹۹۵: ۷۱۶) نیز اعتماد را تمایل به آسیب‌پذیری می‌دانند؛ در حالی که دونی و همکاران (۱۹۹۸: ۶۰۲) آن را تمایل به تکیه به دیگری بیان می‌کنند؛ اما بیشتر صاحب‌نظران، اعتماد را یک ویژگی معرفی می‌کنند که رفتار تعاونی را امکان‌پذیر می‌کند در این زمینه زتومکا (۱۳۹۰: ۲۱۶-۲۲۶) به پنج وضعیت ساختاری به‌منزله عوامل زمینه‌ای-فرهنگی ایجادکننده اعتماد و بی‌اعتمادی اشاره می‌کند؛ این عوامل عبارت‌اند از: همبستگی هنجاری (یا متضاد آن هرج و مرج هنجاری که مشابه آنومی دورکیم است)، پایداری نظام اجتماعی (و متضاد آن، تغییر بنیادی)، شفافیت سازمان اجتماعی (و متضاد آن، رازداری گسترده سازمان)، آشنایی با محیط اجتماعی (و متضاد آن، بیگانه‌بودن محیطی) و پاسخگویی به سایر مردم و نهادها (و متضاد آن خودسری و مسئولیت‌پذیری). ازسوی دیگر و در سطح فردی، اعتماد به اعتماد محاسبه‌ای و اعتماد رابطه‌ای (۷۳۲: ۲۰۱۵، پوپپو) تقسیم می‌شود. اعتماد محاسبه‌ای براساس اطلاعات معتبر و ارجاع‌پذیر در تعامل با دیگران است مانند اعتمادی که براساس گردش حساب مالی افراد یا موقعیت اجتماعی آنها به وجود می‌آید؛ اما اعتماد ارتباطی براساس تعاملات مکرر در طی زمان و عمق روابط بین‌فردی به دست می‌آید. اعتماد حاصل از روابط خانوادگی یا دوستانه. رینگ (۱۹۹۴) معتقد است تمام سیستم‌های کنترل‌کننده اجتماعی و قانونی بر دو بعد متمایز اما مرتبط با یکدیگر استوارند:

هنجارها و ضمانت‌های اجرایی. در این میان تأکید بر اعتماد، بیان‌کننده وجود هنجارهای مربوط به رفتار کنشگران اقتصادی است. نوع اعتماد بین دو (یا بیشتر) کنشگر اقتصادی، با نگاه کردن به نوع ضمانت‌هایی به دست می‌آید که در کنترل رفتار آنها استفاده می‌شود. رینگ استدلال می‌کند که با کاهش اعتماد بین بازیگران اقتصادی، سیستم‌های کنترل‌کننده تعریف‌کننده ضمانت‌های اجرایی، پررنگ‌تر و نهادینه‌تر می‌شوند. با وجود این، این ضمانت‌های اجرایی رسمی و قانونی می‌توانند با اعتماد جایگزین شوند که این از تبادل مکرر و پایدار بین افرادی نشئت می‌گیرد که هویت آنها به یکدیگر مربوط می‌شود. براساس این تعریف اعتماد شاخصه هویتی مشترک بین کنشگران نیز هست. گیدنز (۱۳۸۴: ۶۴) اعتماد را ویژه روابط پیچیده جوامع مدرن می‌داند و معتقد است مفهوم اعتماد به زمان و مکان وابسته است. همچنین فوکویاما (۱۳۷۹: ۱۰) با رویکردی اقتصادی، نقش اعتماد را در حفظ ارزش‌ها و هنجارهای غیررسمی با عنوان سرمایه اجتماعی مهم برمی‌شمرد (زارع مهرجردی و همکاران، ۱۳۹۸: ۷۸). گالفور و دراپیو سه نوع اعتماد را در سازمان شناسایی کرده اند:

۴- اعتماد سازمانی

اعتمادی که به موجب آن خط مشی‌های سازمان، آنگونه که بیان شده اند به طور منصفانه اداره و انجام خواهند شد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۴-۱ اعتماد استراتژیکی

که همان اعتماد به مأموریت، استراتژیک و توانایی های سازمان برای رسیدن به موفقیت است.

۴-۲ اعتماد شخصی

- اعتمادی که زیر دستان به مدیرانشان دارند تا علاقه آنان را بی طرفانه در نظر بگیرد. همچنین در ادبیات اعتماد سازمانی دو نوع اعتماد مورد توجه قرار گرفته است:

- اعتماد سازمانی شناخت مدار

- اعتماد سازمانی عاطفه مدار

عنصر شناختی اعتماد سازمانی به باور ارزیابی کننده اشاره دارد و معمولاً بیانگر حد مشخصی از تجربه و دانش درباره سایر افراد است. عنصر شناخت مدار بر پایه محاسبات و پیش بینی های ارزیابی کنندگی (همچون احتمال رفتار متقابل از سوی طرف مقابل ۹ بنیان نهاده شده است. عنصر عاطفی اعتماد سازمانی با جنبه عاطفی و احساساتی اعتماد ارتباط دارد. فلوز و سولمون استدلال می نمایند که اعتماد پیش از همه یک حالت عاطفی است که تفحص از موضوع را پیچیده تر می کند. چرا که منطق حاکم بر احساسات متفاوت از منطقی است که در یک باور وجود دارد. این نوع اعتماد دارای ویژگی پیش نگری است و برای دستیابی به توسعه سازمانی پایدار در بلند مدت ضروری است (شمشادی، ۱۳۹۴: ۲۰).

۵- فرآیند اعتماد

دیتز و هارتوگ در مقاله خود فرآیند اعتماد را در سه مرحله بیان می کنند:

مرحله اول اعتماد به عنوان یک عقیده: این مرحله شامل عقیده ها و باورهای ذهنی منسجم درباره طرف مقابل می باشد به گونه ای که فرد می تواند به نتایج عملکرد طرف مقابلش خوش بین باشد.

مرحله دوم اعتماد به عنوان یک تصمیم: در این مرحله باور به قابلیت اعتماد به دیگری به روشنی آشکار می گردد که در شرایط واقعی اعتماد، دو انتظار وجود دارد: یکی انتظار وجود رفتار قابل اعتماد و دیگری تمایل به رفتار کردن بر مبنای آن. گیلسی دو دسته بندی را در این باره بیان کرده است:

رفتار های اتکا محور: برای مثال کنترل محیطی مدیر بر تصمیمات و منابع ارزشمند زیردستان یا کاهش عمدی کنترل و بررسی اعمال زیردستان. رفتار های مربوط به آشکار سازی اطلاعات و سهیم کردن دیگران در آن: برای مثال مدیریت سازمان می تواند استراتژی های مهم مربوط به امور تجاری و بازرگانی را با بخش های تخصص کارمندان در میان بگذارد.

مرحله سوم اعتماد به عنوان یک عمل: در مرحله سوم نیز اعتماد به عنوان یک عمل بروز می کند، یعنی فرد قصد انجام اعمالی را می کند که بر اساس اعتماد شکل گرفته است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

اساس هر تغییری یادگیری است. انسان ها در طول تاریخ همواره یاد گرفته و خواهند گرفت تا خود را با شرایط و محیط تطابق دهند و زندگی خود را بهبود ببخشند. به بیان دیگر یادگیری بیشتر یعنی توانایی بیشتر. زندگی سازمانی نیز از امر مستثنا نیست. توانمندی افراد سازمانی در گرو یادگیری است. اعتماد و عدم اعتماد سازمانی نیز بر اساس تجربه محیط امن و یا ناامن که نوعی یادگیری است شکل می گیرد. البته پدیده های انسانی چند وجهی هستند و نمی توان بین آن ها رابطه علی و معلولی برقرار کرد اما به نظر می رسد یادگیری سازمانی با توانمند سازی روانشناختی و اعتماد سازمانی در ارتباط باشد، براین اساس متغیر سوم پژوهش یادگیری سازمانی است که در ذیل بدان پرداخته می شود.

۶- استراتژی های مالی

با گسترش، توسعه و تغییر شکل خدمات بنگاه های اقتصادی روند جدایی مالکیت و مدیریت اداره بنگاه های اقتصادی بعد از تغییر شکل و گسترش خدمات مالی و مناسبات اقتصادی سازمان ها و گسترش شرکت های سهامی روند رو به رشدی به خود گرفته است. به دلیل پیچیدگی های اقتصادی و گسترش فعالیت های کسب و کار و تخصصی شدن آنها، سرمایه گذاران کنترل سرمایه خود را به مدیران می دهند و خود از طریق گزارش حسابرسان مستقل، عملکرد مدیران را ارزیابی و کنترل می کنند. مدیران توجیه پذیر بودن طرح های شرکت را از سه دیدگاه فنی (دسترسی به مواد اولیه، فناوری، میزان تولید و ...)، اقتصادی، رقبا، فروش، الگوی مصرف و مالی (میزان بازده، ریسک، دوره بازگشت سرمایه، ارزش فعلی خالص طرح و ...) بررسی می کنند. یک بنگاه اقتصادی در انجام فعالیت های مربوط به کسب و کار خود با ریسک های متعددی سروکار دارد. این ریسک ها در مراحل مختلف چرخه حیات سازمان و با توجه به حوزه فعالیت آن بروز می نمایند. میزان کل ریسک های در معرض یک بنگاه اقتصادی با عنوان ریسک کل یاد می شود. ریسک کل از دو بخش ریسک خاص شرکت غیرسیستماتیک و ریسک ناشی از عوامل کلان سیستماتیک تشکیل شده است. مطالعات زیادی در جهت اندازه گیری و کنترل ریسک کل شرکت ها انجام گرفته است. بدیهی است که در دنیای پرتحول و متغیر امروز، موفقیت سازمان ها و بنگاه های اقتصادی از طریق فعالیت های همزمان به دست می آید. کنترل به موقع و مناسب موجودی انبار و مواد اولیه، تولید و خدمات پس از فروش، فعالیت در سطح بین المللی، تحقیقات و نوآوری در محصولات، بازاریابی، حسابداری و کنترل ریسک های تجاری و مالی مرتبط با فعالیت های بنگاه و سایر فعالیت های مرتبط با بنگاه ها در حال استاندارد شدن است. با وجود فعالیت های همزمان بخش های مختلف سازمان، هنوز دو فعالیت مهم و اساسی مالی و استراتژی در بیشتر بخش های سازمان، به صورت منفرد و جدای از هم شکل می گیرد. تصمیمات و فعالیت های مربوط به این دو حوزه توسط کارشناسان متفاوت از هم در گروه های کاری متفاوت ایجاد می شود که نتیجه آن معمولاً پیگیری اهداف و استانداردهای متفاوت و حتی متضاد بوده است. در بحث های جدید استراتژی و مالیهی شرکت ها، مدیران و استراتژیست ها به دنبال تلفیق این دو حوزه اند تا با ایجاد استراتژی مالی و از طریق ایجاد ارتباط بین استراتژی های مهم سازمان و فعالیت های مالی در یک شرکت، به هدف اجرای تصمیم گیری های بهتر و مؤثرتر در سازمان نزدیک شوند. نتایج قابل انتظار از این رویکرد عبارت است از:

- دستیابی به استراتژی ای که به صورت روشن تولیدات آتی را هدایت می کند

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

- تصمیمات مناسب تجاری که به صورت کاراتری منابع کمیاب را برای اجرای نوآوری‌های استراتژیک تخصیص می‌دهد
- ملاک و معیار مناسبی برای ارزیابی عملکرد سازمان ارائه می‌دهد
- به طور کلی، «مالیه» با تخصیص منابع کمیاب در شرکت سروکار دارد، درحالی که استراتژی با متمایز ساختن یک شرکت از رقیبان خود در یک صنعت در ارتباط است. از دیدگاه مایکل پورتر، ماهیت رقابت در یک صنعت با پنج عامل اساسی محصولات جایگزین، خریداران قدرت چانه‌زنی خریداران، فروشندگان قدرت چانه‌زنی تأمین‌کنندگان تازه‌واردان، تهدید رقبای بالقوه و رقابت در صنعت در ارتباط است که برای هر نوع تحلیل در مورد رقبا ارزیابی و شناسایی فرآیندهای چهاربخشی شامل اهداف آینده، استراتژی فعلی، پیش‌فرض‌ها و توانمندی‌ها لازم است (فواکه، ۱۳۹۲: ۴۳).

۷- اعتماد مردم به حاکمیت

در جامعه‌ای که از نعمت اعتماد اجتماعی برخوردار است، همبستگی و هماهنگی بیشتری دیده خواهد شد. دستاورد اعتماد اجتماعی، شکل‌گیری جامعه‌ای است که از نظر اقتصادی کارآمدتر خواهد بود و دارای سرمایه اجتماعی عظیمی است و می‌تواند مسیر توسعه را آسان‌تر طی کند. یکی از شاخص‌هایی که با محوریت اعتماد ارائه می‌شود، اعتماد مردم به حاکمیت است که سال ۲۰۱۸ توسط سازمان همکاری و توسعه اقتصادی با همکاری محققان مجموعه‌ای از موسسات کلاس جهانی تشریح شد.

در واقع Trustlab یا همان شاخص اعتماد به حاکمیت، با ترکیبی از تکنیک‌های پیشرفته برگرفته از علوم رفتاری و اقتصاد تجربی و یک نظرسنجی گسترده در مورد سیاست و عوامل تعیین‌کننده اعتماد به دیگران و اعتماد به نهادها سنجیده می‌شود.

۸- عوامل موثر بر شاخص اعتماد

عوامل موثر بر این شاخص عبارتند از صداقت حاکمیت در برابر فساد، رضایت از امنیت و مقابله با جرم، اطمینان به حاکمیت، پاسخ به حاکمیت، عدالت حاکمیت، تعصب مذهبی، امنیت مالی، احساس تحرک اجتماعی و رضایت از خدمات آموزشی و بهداشتی. در میان این عوامل صداقت حاکمیت به ویژه در برابر فسادهای اقتصادی و پاسخگویی حاکمیت نقش تعیین‌کننده‌ای دارند. برای مثال اقدامات رئیس‌جمهور چین در سال ۲۰۱۳ در مبارزه با فساد، شاخص اعتماد به حاکمیت در چین را به‌طور چشم‌گیری افزایش داد. اگر ارتباط اعتماد اجتماعی را با رشد اقتصادی مقایسه کنیم می‌فهمیم که میزان اهمیت اعتماد، در رشد و توسعه اقتصادی تا چه میزان مهم است. مقایسه میزان سطح اعتماد در مبادلات تجاری بین کشورها با رتبه بزرگترین اقتصادهای جهان گویای این حرف است.

۹- تأثیرات افزایش اعتماد بر جوامع

به نظر می‌رسد افزایش اعتماد چه در بعد فردی و چه در میان افراد و نهادها، به طور کلی آثار مثبتی در تشویق مردم به همکاری و تعامل با یکدیگر دارد و چرخ‌های فعالیت در جوامع را به حرکت در می‌آورد. اقدام برای افزایش اعتماد اجتماعی بین مردم با رویکرد مبارزه با فساد، پاسخگویی حاکمیت، امنیت مالی و عدالت حاکمیت بسیار مهم است و اگر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

در ایران به دنبال رشد اقتصادی و تعامل بیشتر افراد برای حرکت به سمت توسعه هستیم باید حاکمیت به صورت جدی با فساد مقابله کرده و امنیت مالی و اقتصادی را برای بخش خصوصی فراهم کند. همچنین پاسخگویی و عدالت حاکمیتی را در پیش بگیرد تا اعتماد عمومی به حاکمیت به عنوان موتور محرکه اقتصاد تقویت شود.

نسبتهای مالی نقدینگی		شاخص های مالی		نسبتهای مالی	
نسبت جاری	نسبت جاری	نسبت آنی	گردش دارائی جاری / کل دارائی	گردش نقدی / بدهی جاری	گردش نقدی / بدهی جاری
فعالیت	فروش خالص / کل دارائی	دوره وصول مطالبات	دوره گردش کالا	فروش / سرمایه در گردش	دوره واریز بستانکاران
سرمایه گذاری	نسبت کل بدهی / حقوق صاحبان سهام	بدهی جاری / حقوق صاحبان سهام	بدهی بلند مدت / حقوق صاحبان سهام	نسبت مالکانه / نسبت پوشش بهره	
سودآوری	سود ناخالص / فروش	سود عملیات / فروش	بازده فروش	بازده حقوق صاحبان سهام	بازده دارائی

۱۰- توسعه مالی، شکنندگی مالی و رشد

توسعه اقتصادی که ویژگی یک نظام تکامل یافته اقتصادی است مقاومت هر ساختار اقتصادی را در قبال شکنندگی مالی می افزاید. توسعه مالی مستلزم تعمیق بخشیدن به بازار و خدماتی است که پس اندازها را از طریق متنوع سازی به سمت سرمایه گذاری موثر همراه با بهره وری هدایت نماید. این وضعیت سبب می گردد توسعه مالی در بلند مدت رشد اقتصادی را به دنبال داشته باشد. عکس این وضعیت را می توان در شرایط بحران مالی شاهد بود. شکنندگی مالی در شرایط بحران می تواند زمان رشد اقتصادی و رسیدن به دوره بلوغ اقتصادی را به تاخیر اندازد.

بررسی های (Loayza و Ronciere، ۲۰۰۴) نشان می دهد در کشورهایی که نظام مالی آنها از ویژگی شکنندگی برخوردار است، به خصوص آن دسته از کشورهایی که بحران بانکی را تجربه نموده اند و یا نوسانات و تغییرات شدید مالی را شاهد بوده اند، شاخص های مالی تاثیر منفی قابل ملاحظه ای بر رشد اقتصادی را نشان داده اند، در صورتی که این رابطه در مورد کشورهای دارای نظام مالی با ثبات، مثبت بوده است. آنان در مطالعات خود تغییرات نظام های مالی در شرایط بحرانی را در تعیین میزان رشد اقتصادی موثر دانستند و شکنندگی مالی ایجاد شده در شرایط بحران مالی بانک ها را دارای تاثیر منفی بر رشد اقتصادی تجربه نموده اند. اما اینکه آیا کارکرد مناسب بازار سرمایه و بانک ها، رشد اقتصادی را به همراه دارند یاخیر؟ مطالعات نشان می دهند که بازار سرمایه و بانک ها هر دو در رشد اقتصادی و پیش بینی آن نقشی مثبت ایفا می نمایند. علاوه بر آن انباشت سرمایه و بهبود تولید را حتی در شرایط کنترل عوامل سیاسی و اقتصادی به دنبال خواهند داشت. این نتایج با نتایج حاصل از سایر بررسی ها مبنی بر اینکه بازارهای مالی رشد اقتصادی را به همراه دارند و بازار سرمایه، گسترش خدماتی بانکی را سبب می گردند، سازگاری دارند. سایر بررسی ها نشان می دهند که اندازه بازار سرمایه، نوسانات و یکپارچگی بازار سرمایه، تا حد نه چندان قوی با رشد ارتباط پیدا می کنند. از جنبه تاریخی با توجه به مباحث مطروحه پیرامون ارتباط بین سیستم مالی و رشد اقتصادی، اقتصاددانان بر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

روی شرایط بانک ها تاکید می نمایند. والنز بگهوت (۱۸۷۳) و جوزف اسچامتر (۱۹۱۲) نقش بسیار مهم سیستم بانکی در رشد اقتصادی از طریق شناسایی و جذب سرمایه گذاری های مولد و ابداعات در حوزه سرمایه گذاری، را مورد اشاره قرار داده اند. در مقابل روبرت و لوکاس (۱۹۸۸) بیان نمودند که سیستم مالی نقش نامناسبی در رشد اقتصاد ایفا می نماید و روبرت (۱۹۵۲) و جون رابینسون از جهت تجربی، بانک ها را به عنوان عوامل مستقل در جهت دستیابی به رشد اقتصادی مهم دانسته اند. ج. کینگ و راس لوین (۱۹۹۳) نشان دادند که سطح فعالیت واسطه های مالی در بلند مدت به عنوان یک شاخص برای پیش بینی رشد اقتصادی، انباشت سرمایه و بهبود بهره وری شناخته می شود (عزیزی بندرآباد، و برزگرخانقاه، ۱۳۹۶: ۱).

۱۱- آزادسازی مالی، شکنندگی مالی و توسعه اقتصادی

طی سه دهه گذشته موضوع آزادسازی در بازارهای مالی به طور کلی و در بخش بانکداری بطور خاص بخش عمده ای از مباحث اقتصادی را در بسیاری از کشورها تشکیل داده است. طی این دوره به دنبال تحولات در نظام بانکداری جهانی این موضوع مطرح گردید که شکنندگی مالی خود ممکن است از نتایج آزاد سازی مالی باشد. بررسی های انجام شده پیرامون ۵۳ کشور شامل کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه طی سال های ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۵ نشان می دهند که شکنندگی مالی تحت تاثیر عوامل مختلفی قرار دارد که عمده این عوامل شامل شرایط ضد توسعه ای در اقتصاد کلان، سیاست های نامطلوب اقتصادی و آشفتگی در تراز پرداخت های این کشورها می باشد. زمانی که این عوامل به منظور آزادسازی مالی تحت کنترل قرار گرفته اند نتیجه حاکی از تاثیر منفی این رویکرد بر ثبات بخش بانکی بوده است. لازم به ذکر است که داده های تحلیلی، این تاثیر را بسیار قابل ملاحظه و با اهمیت نشان داده اند. این مطالعات همچنین نشان می دهند که محیط های قانونی نافذ و توانمند که از طریق اثربخشی الزامات قانونی، سنجیده می شوند همراه با بوروکراسی کارا و کاهش فساد در نظام اقتصادی قادر خواهد بود اثرات منفی و مخرب آزادسازی مالی را کاهش دهد. در واقع توسعه قانونی در این زمینه در درجه اول مستلزم تدوین مقررات مربوط به فرآیند آزاد سازی مالی است. کشورهایی که از محیط قانونی ضعیف و ناکارآمد برخوردارند باید قبل از شروع فرآیند آزادسازی و یا در طی این فرآیند زمینه های لازم را برای دستیابی به ثبات مالی فراهم سازند از آنجا که تشکیل نهادها و سازمان های قانونی در این حوزه یک شبه صورت نمی پذیرد و از اقتدار دولت ها نیز خارج است لذا عبور از مراحل آزادسازی مالی می بایست بصورت تدریجی و گام به گام صورت پذیرد و مزایا و منافع گذر از هر مرحله همراه با مخاطرات و ریسک احتمالی آن مرحله مورد سنجش و ارزیابی قرار گیرد (محمدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۰۶).

خدمات رکن اصلی اقتصاد در جوامع امروز است و بانکها به عنوان یکی از مهم ترین سازمان های خدماتی، هدایت و پشتیبانی بسیاری از فعالیت های اقتصادی جامعه را بر عهده دارند. طی چند سال اخیر تصویب و اجرای قانون اجازهی تاسیس بانک های غیر دولتی، موجب شده است بخش دولتی با پیشینه ی انحصاری و غیر رقابتی اش در ارائه ی این خدمات، خود را با بخش خصوصی به عنوان رقیبی تازه از راه رسیده مواجه ببیند. در این میان آنچه بقا و تداوم فعالیت مؤسسات مالی هر دو بخش را تضمین می کند، ارائه ی خدمات در شکلی مطلوب و مطمئن و متناسب است تا بتوانند با برآوردن انتظارات و خواسته های مشتریان، رضایت و وفاداری آنان را موجب شوند. این مهم حاصل نمی شود مگر این که بنگاه های اقتصادی ضمن توجه به کیفیت خدمات، به عنوان مفهومی دربردارنده ی انتظارات مشتریان، در حفظ و ارتقای

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

آن کوشش کنند. یک راه مؤثر برای سنجش کیفیت خدمات، استفاده از آزمون‌های علمی و معتبر موجود در این زمینه است. بانکداری به عنوان یک رشته فعالیت‌های اقتصادی که ایجاد اعتبار می‌کند و امور مربوط به پرداخت‌ها و نقل و انتقال وجوه را تسهیل می‌نماید، خدماتی را شامل می‌شود که دارای دو ویژگی انحصاری می‌باشند:

۱۱- مسئولیت امانتداری

این امر اشاره به مسئولیت سازمان‌های خدماتی مالی در مدیریت نقدینگی مشتریان دارد و این که ضروری است این سازمان‌ها توصیه‌های مالی مناسب به مشتریان ارائه دهند. در بازاریابی خدمات مالی در واقع مشتریان مجموعه‌ای از وعده‌ها را خریداری می‌کنند، شامل وعده‌های مؤسسه‌ی مالی برای مراقبت از پول‌های مشتریان و رفاه مالی آنان. بنابراین جلب اعتماد و اطمینان افراد به وسیله‌ی مؤسسه‌ی مالی و کارکنان آن امری ضروری است.

۱۱-۲ جریان دو طرفه اطلاعات

خدمات مالی صرفاً مربوط به خرید یک طرفه‌ی خدمت نمی‌شود، بلکه در بردارنده‌ی مجموعه‌ای منظم از تعاملات و مبادلات دو طرفه در طول زمان است. نمونه‌هایی از این تعاملات دو طرفه در خدمات بانکی عبارتند از صدور صورتحساب‌ها، کنترل حساب‌ها، مراجعه به شعب، استفاده از ماشین‌های خودپرداز و غیره. این نوع معاملات دو سویه از طریق اطلاعات جمع‌آوری شده از مشتریان فرصت‌های متوالی برای ایجاد سود فراهم می‌کند. فرصت‌هایی نظیر استفاده از انواع حساب‌ها، پس‌انداز و اعطای وام، خرید کارت‌های اعتباری و غیره.

در یک نگاه کلی بانک‌ها موسساتی هستند که از محل سپرده‌های مردم می‌توانند سرمایه‌های لازم را در اختیار صاحبان صنایع، واحدهای صنعتی و کشاورزی و بازرگانان و اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی قرار دهند. اشخاص و واحدهای ذکر شده می‌توانند از طریق خدمات بانکی به توسعه و رشد اقتصادی کشور کمک کنند و به کسب درآمد بپردازند. همچنین سپرده‌گذاران نیز می‌توانند از سود متعلقه استفاده نموده و برای خود کسب درآمد نمایند.

مدیران سازمان‌های خدماتی آگاهند که کیفیت برتر موجب عملکرد بهتر می‌شود و مزایایی چون وفاداری مشتریان، پاسخ‌گویی به نیازهای آنها، رشد سهم بازار و بهره‌وری برای سازمان‌ها به ارمغان می‌آورد. آن‌ها کیفیت خدمات را به عنوان اهمی برای ایجاد مزیت رقابتی به کار می‌گیرند. این امر به شرطی محقق می‌شود که سازمان‌ها بدانند مشتریان چگونه کیفیت خدماتشان را ادراک می‌کنند. هم‌چنین رضایت مشتریان وابسته به کیفیت خدمات می‌باشد و می‌توان احتمال داد با افزایش کیفیت خدمات رضایت مشتریان افزایش می‌یابد. این نگرش منجر به تعهد مشتری، تمایل او به بازگشت؛ ثبات خرید خدمات گسترش روابط تجاری میان مشتری و ارائه دهنده‌ی خدمات، افزایش تحمل و صبر مشتری در برابر کاستی‌های احتمالی خدمات آینده و تبلیغات مثبت او درباره‌ی سازمان می‌گردد (هوشیار، ۱۹۳: ۴۳)

۱۲- نتیجه گیری

سرمایه گذاری یک امر ضروری و حیاتی در رشد و توسعه اقتصادی هر کشوری است. برای اینکه وجوه لازم جهت سرمایه گذاری فراهم آید، باید یک سری منابع برای تأمین مالی وجود داشته باشد. بنابراین مدیران مالی می‌بایست در تأمین

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مالی ضمن در نظر داشتن منابع مختلف، به ریسک و بازده شرکت و تأثیر آن بر روی ریسک و بازده سهام عادی شرکت در بازار بورس نیز توجه داشته باشند. عواملی که ریسک یک شرکت را تعیین می کنند، متعدّدند. یکی از این عوامل ساختار سرمایه شرکت می باشد، اینکه شرکت در ساختار سرمایه خود چقدر آورده سهامداران و چقدر بدهی دارد. به علت اینکه استفاده از بدهی موجب ایجاد یک سری تعهدات ثابت هزینه های مالی برای شرکت می شود؛ لذا این تعهدات ثابت، ریسک شرکت را بالا می برد چرا که اگر شرکت نتواند اصل و فرع وام را بازپرداخت کند به درماندگی مالی و نهایتاً ورشکستگی می افتد. فرآیند ایجاد ریسک در بازارهای سرمایه از اهمیت زیادی برخوردار است. مطابق با تئوری های مالی، یکی از عوامل ایجاد کننده ریسک، اهرم مالی می باشد. لذا انتخاب یک نسبت بدهی مطلوب که با در نظر داشتن بازدهی مناسب بتواند ریسک را به حداقل برساند؛ گامی است در جهت هدف اصلی مدیران مالی شرکت ها که همانا افزایش ارزش شرکت و در نتیجه افزایش ثروت سهامداران می باشد. برای برآورد نسبت های مالی باید به نوع اطلاعاتی توجه داشت که در صورت کسر و مخرج قرار می گیرند. افزون بر این، وجود رابطه همبستگی و علت و معلولی میان ارقام صورت کسر با مخرج آن نیز قابل توجه است تا بتوان نسبت های مالی معنی دار، مناسب و مربوط را از گزارش های مالی استخراج کرد. هنگام استفاده از نسبت های مالی، باید محدودیت ها و ویژگی های خاص حاکم بر آنها را نیز در نظر گرفت و نباید آنها را تنها معیار تصمیم گیری قرار داد، بلکه باید از آنها به عنوان یک مدرک پشتیبان تصمیم استفاده کرد. مطلب مهم دیگر در ارتباط با نسبت های مالی در نظر گرفتن معیار طبقه بندی این نسبت ها است. یکی از تقسیم بندی های نسبت های مالی، بر اساس نوع گزارشی است که نسبت مالی از آن استخراج شده است. بر این اساس، نسبت ها به چهار گروه ترازنامه، سود و زیان، صورت وجوه جریان نقد و مختلط تقسیم می شوند. نتایج پژوهش نتایج پژوهش های تجربی نشان می دهد که نسبت های مالی را می توان بر اساس برخی عوامل مشترک گروه بندی کرد به گونه ای که نسبت هایی که در یک گروه قرار می گیرند، با یکدیگر در ارتباطند. بر این اساس بسیاری از متون مدیریت مالی نسبت ها را به چهار دسته کلی تقسیم می کنند به گونه ای که نسبت های مختلف در هر دسته یک شاخص را نشان می دهند و می توان آنها را شاخص نقدینگی، فعالیت، سرمایه گذاری و سودآوری نامید. موقعیت مالی هر بنگاه را می توان به وسیله این چهار شاخص سنجش و ارزیابی کرد. به گونه ای که ۱۹ نسبت مالی انتخاب و در هر یک از گروه های چهارگانه گنجانده شده است. هر گروه از این شاخص ها نمایانگر یکی از توانایی های چهارگانه است

فهرست منابع

احمدیان یزدی، فرزانه، ابوترابی، محمدعلی، (۱۳۹۸)، نقش توسعه مالی در تبدیل رانت منابع طبیعی به سرمایه خارجی در ایران، پژوهش نامه اقتصادی، دوره ۱۹، شماره ۷۳.

بابکی، روح الله، یکی حسکوئی، مرتضی، عفتی، مهناز، (۱۳۹۸)، اثر تعاملی توسعه مالی و سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر سرمایه گذاری داخلی (شواهدی از کشورهای شرق و غرب آسیا، شامل ایران)، مدل سازی اقتصاد سنجی، دوره ۴، شماره ۴.

بهلولوند، الله، فراهانی فرد، (۱۴۰۰)، بررسی عوامل مؤثر بر توسعه مالی در ایران مبتنی بر رویکرد بیزین، پژوهش های رشد و توسعه اقتصادی، دوره ۱۲، شماره ۲۵.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

- زارع مهرجردی، مسعود، میرزایی، حسین، حسنی درمیان، غلامرضا، (۱۳۹۸)، تحلیل نقش اعتماد بین فردی در مبادلات اقتصادی، جامعه شناسی کاربردی، دوره ۳، شماره ۴.
- شاهوردیانی، شادی، رادفر، مهتاب، (۱۳۹۲)، عوامل موثر بر اعتماد تحلیلگران مالی به مدیران، دانش سرمایه گذاری، دوره ۲، شماره ۷.
- شمشادی، صادق (۱۳۹۴)، رابطه توانمندسازی روانشناختی با اعتماد و یادگیری سازمانی، پایان نامه کارشناسی ارشد، مدیریت آموزشی، دانشگاه بوعلی سینا
- عزیزی بندرآبادی، سهیلا، برزگری خانقاه، جمال، (۱۳۹۶)، بررسی اعتماد از حد مدیریتی و مالکیت دولتی بر تصمیمات تأمین مالی شرکت ها؛ شواهدی از شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، اولین همایش بین المللی مدیریت، حسابداری، اقتصاد و علوم اجتماعی.
- فواکه، فرشاد (۱۳۹۲)، تاثیر راهکارهای پوشش ریسک در بازار سرمایه، پایان نامه کارشناسی ارشد، مدیریت اقتصاد و حسابداری، دانشگاه پیام نور.
- مجیدیان، مرجان، (۱۳۹۵)، بررسی تاثیر اعتماد بر توسعه مالی در ایران، موسسه آموزش عالی غیردولتی-غیرانتفاعی فروردین، استاد راهنما: علی نبوی.
- محمدی، یادگار، محمدی، اسفندیار، اسماعیلی کیا، غریبه، (۱۳۹۹)، بررسی اثر بیش اعتمادی مدیران بر راهکارهای تأمین مالی شرکت ها، مجله توسعه و سرمایه، دوره ۵، شماره ۱.
- مرادی، منیر، حسنونند، داریوش، درخشانی، کاوه، سرلک، احمد، (۱۴۰۰)، اثر تعامل کنترل فساد و اعتماد و تأمین مالی بر توسعه کارآفرینی در کشورهای منتخب منا، فصلنامه مدیریت کسب و کار، دوره ۱۳، شماره ۵۱.
- مستولی زاده، محمد، (۱۳۹۹)، بررسی تاثیر اعتماد اجتماعی بر توسعه با تأکید بر شاخص توسعه انسانی در سال های ۲۰۱۶-۱۹۸۰، توسعه راهبرد، شماره ۶۱، دوره ۱۶.
- هوشیاری، سعید (۱۳۹۳)، تاثیر بکارگیری فناوری اطلاعات بر هزینه های کیفیت، پایان نامه کارشناسی ارشد، مدیریت صنعتی؛ موسسه آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی ارشد دماوند.
- یحیی زاده فر، محمود، طهرانچیان، امیرمنصور، حامی، مهیار، (۱۳۹۳) سرمایه اجتماعی و توسعه مالی در ایران، پژوهش های رشد و توسعه اقتصادی، دوه ۴، شماره ۱۶
- یوسفی، محمد (۱۳۹۴)، رابطه ی بین مسئولیت پذیری اجتماعی با عملکرد مالی شرکت ها، پایان نامه کارشناسی ارشد، مدیریت بازرگانی، دانشگاه آزاد اسلامی.

منابع لاتین

Poppo, L. Zhou, K. Z. & Li, J. J. (۲۰۱۵) "When Can You Trust "trust"? Calculative Trust, Relational Trust and Supplier Performance." Strategic Management Journal, ۳۷ (۴): ۷۲۴-۷۴۱.